

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Лилия Кирова
относно обявения конкурс за академичната длъжност „професор”,
научно направление „2.1. Филология. „Литература на народите
на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (Унгарска литература)”

Доцент д.ф.н. Йонка Найденова е единствен кандидат в обявения конкурс, явил се след редовно протеклата процедура.

Найденова работи в Института за литература при БАН – доцент (от 1997 г.), доктор на науките (от 2011 г.), ръководител на секция „Сравнително литературознание” (от 2002 г. до днес). Била е директор на Българския културен институт в Будапеща (1995-1998 г.). Тя е и дългогодишен хоноруван преподавател по унгарска литература, странознание на Унгария и други учебни предмети в Софийския университет „Св. Климент Охридски”, специалност „Унгарска филология”.

Доц. д.ф.н. Йонка Найденова е изявена специалистка в областта на унгаристиката с научни и преподавателски интереси, свързани с нейната плодотворна квалификация в една по-нова и трудна област на хуманитарното знание.

Тя е автор на над 100 публикации на български, унгарски и руски език, както и на 2 респектиращи монографии, 2 сборника с научни изследвания, 2 тома, посветени на панорамното развитие на унгарската литература, 1 библиографски труд за унгарската книга в България, 1 самостоятелно изследване за банатските българи, 3 учебни помагала, а така също на множество статии, студии и др. в научни сборници, списания, енциклопедично-справочни издания.

Днес, във все по-глобализиращия се свят, който ни тласка да преоценим много социални ситуации, когато и космополитизмът (една от най-значимите идеи на Просвещението) добива все по-изненадващи черти, когато осъзнаваме потребността от промяна на представите на Другите за

нас, източноевропейците, и не на последно място, когато говорим за необходимостта от по-задълбочено проучване на близки литератури, изследванията на доц. д.ф.н. Йонка Найденова имат особен смисъл.

Съществен принос към българската унгаристика през ХХ век е нейната книга със статии и студии „Унгаристични пространства” (2008). Подходът на авторката в този обобщаващ труд отговаря на задачите на проучването и сложността на изследователската методика. Обединяващ център е релацията между „метрополията” (Унгария, генератор и духовен център на унгаристиката) и „периферията” (България). През призмата на тази релация се осъществява транслацията на унгарските ценности в другоезичната среда и култура. Изкрystalизира по-определено и понятието „унгаристика в България”, неговата специфика, направления и сфери на дейност, институции и представителни имена, с набелязване на актуалните проблеми. Книгата е една от верните посоки в унгаристиката, тълкуваща проблемите на превода и рецепцията на унгарската литература в контекста на тяхното историко-теоретическо осветляване.

Проследяването и систематизирането на преведените художествени образци е другата цел на авторката. С вещина са анализирани и някои въпроси от типологическо естество в развоя на българското и унгарското словесно творчество, както и въпросът за периодизацията на унгарската литература, имайки се предвид и българският контекст.

Във втората част на труда се налага адекватният изследователски модел на унгарската националнообогрeна лексика, на транскрипцията на унгарските имена и на някои методологически проблеми на университетското образование по унгаристика. Проличават предпочитанията на авторката към отчетливо изявена собствена позиция, изведен е и съществен извод – от значение е не толкова етническото маркиране на дисциплината (славянска, балканска или угрофинистика),

колкото присъствието на един общ регион със сходни историко-литературни феномени, а именно Средна и Източна Европа.

Най-много са разработките, посветени на превода и литературната рецепция. Изследвани са писателите Шандор Петьофи, Мор Йокаи, Жигмонд Мориц, Атила Йожеф и др. – всички те с особено значение за българския читател и историята на превода. В нова светлина е открояна преводната и критическата рецепция на Петьофи. Специално се изтъква мястото на Вазовия превод на „Лудият” в българската езикова и културна среда – онова начало, с което се утвърждава възприемането на Петьофи и унгарската литература в нейната революционно-романтична озвученост.

Проблемите на превода като основно рецепционно звено са особено добре разработени в последната книга на Найденова „Унгарските реалии в контекста на културния трансфер” (2012). Набляга се върху характеристиката на културологичното битие на превода, проследяват се основните постановки в теорията за реалиите, както и техните основни характеристики. Умело се интерпретират реалиите като преводачески, рецептивен и имаголожки проблем. Подчертана е и необходимостта от обвързване на сравнителното литературознание с превода, това, че преводът се разполага в сложните отношения на различни науки, на първо място хуманитарните.

Найденова аргументирано доказва, че унгарската Другост се обвързва именно с преводната литература в България и утвърждава като код за докосване до унгарската национална специфика. Изследването, което има интердисциплинарен характер, сугестира своеобразието на културната идентичност на Унгария и тезата, че всяко съотнасяне с Другия носи познания и за самите нас. Впечатлява интерпретацията на Найденова на понятията „унгарска реалия”, „унгарска националнообогрена специфика” и др., направени въз основа на теоретическата база на реалиите, с открояване на основополагащи трудове на преводознанието и

на унгарски изследователи в тази сфера. Приносен е историческият анализ на културно-маркирани лексеми от унгарския езиков фонд. Така понятието пуста, притежаващо особен колорит, се проучва като значима национална дума, упование на унгарската мисловност и унгарщината. Държа да подчертая и неконвенциалния поглед на Найденова при проникването в „светая светих” на модерната поезия на Ендре Ади, родеещ се с най-изтъкнати творци от Югоизточна Европа (главата „Аз ли не съм унгарец?” Модерната поезия на Ендре Ади”).

Други две книги с основополагащо значение са „Панорама на унгарската литература” (1995) и „Панорама на унгарската литература – ХХ век” (2002), представящи пълноценно ценностите на унгарската духовна култура в орбитата на общочовешките постижения. Тук Йонка Найденова е не само на позната, напълно овладяна територия, но и чрез очерците и портретните характеристики ни запознава с богатство от творчески индивидуалности и творчески профили, запълва сериозна празнина в представянето на унгарските художествени ценности в България.

Умението на изследователката да постига верни теоретически систематизации проличава в множеството ѝ статии в научни списания и сборници, част от тях четени като доклади на международни конгреси. Открояват се – на основата на богат фактологически материал – темите за подбора, превода, проникването и възприемането на унгарската литература, за периодизацията на българо-унгарските културни отношения, за унгарското влияние върху банатските българи и др. Част от тези публикации ще открием и в подготвената за печат книга „Аспекти в рецепцията на унгарската литература (края на ХІХ – ХХ в.)”, посветена на рецепцията на унгарски писатели класици в България. А в статии като „Унгаристиката в България – „отвън” и „отвътре”, „Унгарската литература в системата на другите художествени структури в България” или в „За сравнителното изучаване на унгарската литература и нейното място у нас”

се правят ценни предложения за българската унгаристика като научна и университетска дисциплина, включително в административно-учебен план. Преодолени са терминологични препятствия – обстоятелство, осигуряващо съвременните измерения на изследването. Изяснено е, че затварянето на дадена литература или група литература в определени терминологични рамки поставя бариери пред „по-целенасоченото” извеждане на художествените процеси, на общите закономерности и националните особености. След многобройните си наблюдения за посредничеството на превода в диалога между българската и унгарската култури, Найденова настоява в изискването си, че проучванията на унгарската, балканските или неславянските литератури от Средна и Източна Европа могат да бъдат успешни, ако се изследват техните развойни черти и особености, а не само езиковото родство. Несъмнено тези разработки отварят пътеки към нови смислови хоризонти и модерна компаративистика. Те са принос за изясняване статута на литературите от една зонална общност в европейския литературен и естетически процес.

Особено място в научното творчество на Йонка Найденова заема библиографията „Унгарската книга в България (1882-2000)”, издадена през 2001 г.: първо по рода си изследване на преведените на български книги на унгарски автори за повече от стогодишен период, както и нейното продължение до наши дни, публикувано в сборника „Преводът и унгарската култура” (2011), с податки и за написаното от български автори за Унгария в научния сборник „Унгаристиката в България” (2004). Това показва, а за това настоява и Найденова, че картината на представянето на унгарските книги и въобще на унгаристичните изследвания може да бъде по-точна и пълна, едва когато се издирят наличните данни и изведе тяхната специфика.

Не по-малък интерес предизвикват учебните помагала, подсказани от потребностите на образователния процес в специалността „Унгарска

филология”. Особено важни са издания като „Христоматия по унгарска литература” (1991), ”Унгарско-български разговорник” и учебния речник „Рибн” (2012), изготвени в съавторство, изследвания от рода на „Технология на обучението (Концепция и учебен план)” или „Странознание и преподаване” и др.

Найденова има широка и много полезна дейност, свързана със съставителството, редакцията, коментиранието, рецензирането и пр. на унгарската литература в България. Немалко издания са съпроводени с нейни компетентни бележки. А прецизните ѝ художествени и научни преводи на Д. Костолани, И. Йоркен, Ат Йожеф, Д. Лукач и др. допълват профила на изследователката.

За многообразната амплитуда на нейните интереси и усилия говори и участието ѝ в списването на Библиографския бюлетин на Института за литература и в неговия юбилеен сборник, речникови статии в престижни енциклопедии, работата ѝ върху краеведческа книга, ръководството на научни проекти и др.

Смятам, че доц. д.ф.н. Йонка Найденова е високо компетентен и ерудиран специалист, който има съществени приноси към развитието на българската унгаристика като наука и дисциплина. Несъмнени са и постиженията ѝ в сравнителното литературознание, по-конкретно в науката за превода и литературите на днешните източноевропейски общности. Предлагам на почитаемото Научно жури на членовете на Научното жури да гласува положително за кандидатурата ѝ за заемане на академичната длъжност „професор” в Института за литература при БАН.

София, 16.08.2013 г.

Проф.д.ф.н. Лилия Кирова